

Łukasz Pawluk, Damian Węgrzyn
alumni WSD Siedlce

Homilia w nauczaniu biskupa siedleckiego Zbigniewa Kiernikowskiego i w adhortacji „Sacramentum caritatis” papieża Benedykta XVI

Celem niniejszej pracy jest porównanie nauczania Papieża Benedykta XVI, zawartego w adhortacji apostolskiej *Sacramentum caritatis* i Biskupa Siedleckiego Zbigniewa Kiernikowskiego, dotyczącego homilii. Metodą zastosowaną w niniejszej pracy jest analiza porównawcza tekstów Biskupa i wyżej wymienionej Adhortacji. Zestawienie to jednak nie będzie całościowe ze względu na marginalne traktowanie o homilii w Adhortacji.

I. Homilia w nauczaniu Kościoła

Homilia jest to rodzaj przepowiadania kościelnego, polegający na popularnym wyjaśnianiu, komentowaniu, aktualizacji i praktycznym zastosowaniu tekstów biblijnych. Termin „homilia” pochodzi z języka greckiego i oznacza „być razem, rozmawiać”. Homilie stanowią podstawową funkcję działalności duszpasterskiej Kościoła.

Wzorem dla homilii chrześcijańskiej jest wystąpienie Jezusa w Nazarecie (zob. Łk 4, 16nn), jak i Jego rozmowa z uczniami w drodze do

Emaus (zob. Łk 24, 13-33), naśladowana przez Pawła Apostoła podczas niedzielnej Eucharystii w Troadzie (zob. Dz 20, 11)¹.

Homilia jest integralną częścią Liturgii (por. KL 52). *Konstytucja o liturgii świętej* postrzega homilię jako związany z rokiem liturgicznym wykład tajemnic wiary i zasad życia chrześcijańskiego na podstawie tekstów Pisma św. Homilia traktowana jest jako czynnik zasilający życie chrześcijańskie². Winna ona być wyjaśnieniem jakiegoś aspektu czytań Pisma św. albo innego tekstu spośród stałych lub zmiennych części mszy świętej danego dnia, z uwzględnieniem zarówno obchodzonego misterium, jak i szczególnych potrzeb słuchaczy³.

Homilie należy głosić w niedziele i święta obowiązujące podczas wszystkich mszy świętych odprawianych z udziałem ludu. Można ją opuścić tylko z ważnej przyczyny⁴. Zaleca się głoszenie homilii także w innych dniach, szczególnie w dniach powszednich Adwentu, Wielkiego Postu i Okresu Wielkanocnego. Podobnie poleca się głoszenie homilii w innych dniach świątecznych i przy innych okazjach, gdy wierni są licznie zgromadzeni w kościele (por. OWMR 66).

Homilię powinien głosić kapłan przewodniczący mszy świętej. Może zlecić tą funkcję kapłanowi koncelebrującemu lub diakonowi, nigdy zaś osobie świeckiej (por. OWMR 66).

Homilia może być wygłaszana z miejsca przewodniczenia, z ambony albo – zależnie od okoliczności – w innym stosownym miejscu (por. OWMR 136). Podczas głoszenia homilii mówiący może stać lub siedzieć⁵.

Zaleca się również zachowanie po homilii krótkiej chwili milczenia w celu rozważania usłyszanego słowa Bożego (por. OWMR 66).

---

¹ Por. M. Brzozowski, B. Nadolski, *Homilia*, w: „Encyklopedia Katolicka”, Lublin 1993, t. 6, kol. 1175-1176.

² Por. B. Nadolski, *Liturgika*, Poznań 1992, t. 4, s. 151.

³ Zob. *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, nr 65 (dalej cyt. OWMR).

⁴ Por. B. Nadolski, *Liturgika*, dz. cyt., s. 151.

⁵ Por. tamże, s. 151.

II. Homilia w rozumieniu Ojca Świętego Benedykta XVI na podstawie adhortacji „*Sacramentum caritatis*”

Posynodalna adhortacji apostolska *Sacramentum caritatis* ma na celu zebranie różnorodnych refleksji oraz propozycji związanych z pracami XI Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów, które odbyło się w dniach 2-23 października 2005 r. w Watykanie. Synod ten poświęcony był Eucharystii (por. SC 5).

Ojciec Święty w swojej Adhortacji, analizując strukturę celebracji eucharystycznej, zwraca uwagę na ważność homilii. Papież podkreśla konieczność poprawienia jakości głoszonych homilii ze względu na wielką wagę słowa Bożego. Stwierdza, że zadaniem homilii jest dopomagać pełnemu zrozumieniu oraz oddziaływaniu słowa Bożego na życie wiernych (por. SC 46). Wynika z tego konieczność dokładnego przygotowania homilii przez wyświęconych szafarzy. Powinno ono opierać się na stosownej znajomości Pisma św. Homiletyk powinien unikać ogólnych i abstrakcyjnych homilii (por. SC 46).

Ojciec Święty zwraca się ze szczególnym apelem do duchownych, by głoszone słowo Boże ściśle powiązać z celebracją sakramentalną i życiem danej wspólnoty. Słowo bowiem ma być wsparciem dla życia lokalnego Kościoła. Papież radzi nadać homilii katechetyczny i zachęcający cel (por. SC 46).

Proponuje, aby wychodząc od trzyletniego cyklu lekcjonarza, przedstawiać wiernym homilie tematyczne, w których omówiono by w ciągu roku liturgicznego wielkie zagadnienia wiary chrześcijańskiej. Treść głoszonych homilii poleca czerpać z *Magisterium* w oparciu o cztery „filary” określone przez *Katechizm Kościoła Katolickiego*, a więc: wyznanie wiary, celebracja misterium chrześcijańskiego, życie w Chrystusie, modlitwa chrześcijańska (por. SC 46).

III. Homilia w rozumieniu biskupa siedleckiego Zbigniewa Kiernikowskiego

Według Biskupa Zbigniewa Kiernikowskiego homilia jest bardzo ważnym momentem zgromadzenia eucharystycznego. Liturgia jest naturalnym kontekstem homilii⁶. Homilia stanowi integralny moment mszy

⁶ Por. Z. Kiernikowski, *Eucharystia i jedność*, Częstochowa 2000, s. 285.

świętej. Jej istotną funkcją jest komunikowanie się w celebrowanych sprawach Bożych między tym, kto przewodniczy celebracji, a całym zgromadzeniem, oraz pomoc w przejściu od liturgii słowa do liturgii ofiary, od postawy słuchania do gotowości oddania się⁷.

Zadaniem homilii jest świadczenie uczestnikom zgromadzenia pomocy w przechodzeniu od postawy słuchania i przyjmowania słowa Bożego do świadomości i podejmowania wewnętrznej decyzji składania dziękczynienia, sprawowania sakramentu, przylegania swoim życiem do rzeczywistości wyrażonej w znakach sakramentalnych⁸. Homilia jest takim przybliżaniem słowa Bożego w odniesieniu do życia konkretnych ludzi tworzących dane zgromadzenie, aby mogli jak najpełniej wejść w celebrowaną Tajemnicę⁹.

Homilia winna pomóc uczestnikom liturgii stanąć w prawdzie swojego życia, w świetle usłyszanego słowa i wobec sprawowanego sakramentu, by wejść w misterium zbawienia, które jest celebrowane w liturgii¹⁰.

Biskup zwraca też uwagę na nastawienie, jakie powinno towarzyszyć głoszeniu i słuchaniu homilii. W przypadku celebransa chodzi o dobre przygotowanie. Przy czym nie ma tu na myśli tylko bezpośredniego przygotowania do konkretnej homilii, ale przygotowanie szersze, obejmujące całość postawy wiary i znajomość dynamiki liturgii. Niezbędnym warunkiem jest wiara głoszącego, że to, co sprawuje podczas tej liturgii, jest aktualnym, odbywającym się tu i teraz działaniem Boga¹¹. Z kolei słuchający homilii powinni mieć świadomość, że Słowo Boga, przychodzące do nich podczas konkretnej celebracji, ma moc wyprowadzić ich z zamknięcia, dać im nową orientację w życiu. Zależy to jednak także od nich. Słuchacze powinni mieć świadomość, że to, co przygotował dla nich Bóg, jest dla nich dobre, nawet jeśli nie zgadza się z ich osobistymi planami. Biskup konkluduje: homilia zatem nie musi podobać się słuchaczom, ale ma im pomóc we właściwym przeżywaniu Tajemnicy Jezusa Chrystusa¹².

---

⁷ Por. Z. Kiernikowski, *Światło i moc liturgii. Katechezy liturgiczne cz. II*, Warszawa-Siedlce 2005, s. 149.

⁸ Por. Z. Kiernikowski, *Eucharystia...*, dz. cyt., s. 286.

⁹ Por. tamże, s. 286.

¹⁰ Por. Z. Kiernikowski, *Światło...*, dz. cyt., s. 158.

¹¹ Por. tamże, s. 150.

¹² Por. tamże, s. 152.

świętej. Jej istotną funkcją jest komunikowanie się w celebrowanych sprawach Bożych między tym, kto przewodniczy celebracji, a całym zgromadzeniem, oraz pomoc w przejściu od liturgii słowa do liturgii ofiary, od postawy słuchania do gotowości oddania się⁷.

Zadaniem homilii jest świadczenie uczestnikom zgromadzenia pomocy w przechodzeniu od postawy słuchania i przyjmowania słowa Bożego do świadomości i podejmowania wewnętrznej decyzji składania dziękczynienia, sprawowania sakramentu, przylegania swoim życiem do rzeczywistości wyrażonej w znakach sakramentalnych⁸. Homilia jest takim przybliżaniem słowa Bożego w odniesieniu do życia konkretnych ludzi tworzących dane zgromadzenie, aby mogli jak najpełniej wejść w celebrowaną Tajemnicę⁹.

Homilia winna pomóc uczestnikom liturgii stanąć w prawdzie swojego życia, w świetle usłyszanego słowa i wobec sprawowanego sakramentu, by wejść w misterium zbawienia, które jest celebrowane w liturgii¹⁰.

Biskup zwraca też uwagę na nastawienie, jakie powinno towarzyszyć głoszeniu i słuchaniu homilii. W przypadku celebransa chodzi o dobre przygotowanie. Przy czym nie ma tu na myśli tylko bezpośredniego przygotowania do konkretnej homilii, ale przygotowanie szersze, obejmujące całość postawy wiary i znajomość dynamiki liturgii. Niezbędnym warunkiem jest wiara głoszącego, że to, co sprawuje podczas tej liturgii, jest aktualnym, odbywającym się tu i teraz działaniem Boga¹¹. Z kolei słuchający homilii powinni mieć świadomość, że Słowo Boga, przychodzące do nich podczas konkretnej celebracji, ma moc wyprowadzić ich z zamknięcia, dać im nową orientację w życiu. Zależy to jednak także od nich. Słuchacze powinni mieć świadomość, że to, co przygotował dla nich Bóg, jest dla nich dobre, nawet jeśli nie zgadza się z ich osobistymi planami. Biskup konkluduje: homilia zatem nie musi podobać się słuchaczom, ale ma im pomóc we właściwym przeżywaniu Tajemnicy Jezusa Chrystusa¹².

⁷ Por. Z. Kiernikowski, *Światło i moc liturgii. Katechezy liturgiczne cz. II*, Warszawa-Siedlce 2005, s. 149.

⁸ Por. Z. Kiernikowski, *Eucharystia...*, dz. cyt., s. 286.

⁹ Por. tamże, s. 286.

¹⁰ Por. Z. Kiernikowski, *Światło...*, dz. cyt., s. 158.

¹¹ Por. tamże, s. 150.

¹² Por. tamże, s. 152.

Biskup zwraca uwagę na rozróżnienie między homilią a pozostałymi formami przepowiadania, którymi są kerygmat i katecheza. Podstawowym sposobem przepowiadania jest obwieszczenie Dobrej Nowiny, czyli głoszenie kerygmatu. Drugi rodzaj przepowiadania, czyli katecheza, jest pouczaniem i wdrażaniem w umiejętność korzystania z daru Słowa i przeżywania objawionych tajemnic zbawienia w sposób sakramentalny w liturgii i w życiu codziennym. Homilia jest możliwa dopiero na tle wyżej wspomnianych etapów przepowiadania, przy czym nie jest to kwestia tylko chronologiczna. We właściwym tego słowa znaczeniu jest ona możliwa dopiero wówczas, gdy członkowie zgromadzenia posiadają wystarczającą wiarę oraz gdy w ich życiu miało miejsce wprowadzenie w praktyki i styl życia chrześcijańskiego¹³.

Homilia zasadniczo kierowana jest do tych, którzy są już dojrzałymi w wierze. Ten etap można nazwać mistagogią. Nie można w odpowiedni sposób wejść w mistagogię bez poprzednich etapów przepowiadania, czyli kerygmatu i katechezy¹⁴. Dopiero doświadczenie tych dwóch etapów pozwala wejść w trzecią fazę przyjmowania słowa Bożego, którą jest homilia. Jest więc ona odmienna zarówno od kerygmatu, jak i od katechezy, choć może zawierać ich elementy¹⁵. Homilia zatem to czas, kiedy po czytaniach biblijnych przewodniczący zgromadzenia zwraca się do wierzących, którzy dzięki kerygmatowi przyjęli Jezusa Chrystusa jako fundament swego życia, którzy w katechezie nauczyli się Go słuchać zgodnie z tym, jak uczy Kościół¹⁶.

Jednym z powodów trudności w głoszeniu i przyjmowaniu homilii jest brak dobrze przeprowadzonych wcześniejszych etapów przepowiadania. Jeśli człowiekowi nie była obwieszczana Dobra Nowina oraz katecheza, ma on utrudniony dostęp do zrozumienia homilii¹⁷.

Reasumując zatem, homilia pomaga uczestnikom liturgii przyłączyć się do Jezusa Chrystusa i wejść z Nim w komunie¹⁸.

---

¹³ Por. Z. Kiernikowski, *Eucharystia...*, dz. cyt., s. 285.

¹⁴ Por. Z. Kiernikowski, *Światło ...*, dz. cyt., s. 163-164.

¹⁵ Por. tamże, s. 169

¹⁶ Por. tamże, s. 172.

¹⁷ Por. tamże, s. 154.

¹⁸ Por. tamże, s. 173.

IV. Porównanie nauczania papieża Benedykta XVI i biskupa Zbigniewa Kiernikowskiego w aspekcie homilii

Zarówno Papież Benedykt XVI, jak i Biskup Zbigniew Kiernikowski w swoim nauczaniu doceniają ważność stwierdzenia *Konstytucji o liturgii świętej*, że homilia jest integralną częścią liturgii.

Papież w adhortacji *Sacramentum caritatis* podkreśla konieczność poprawienia jakości głoszonych homilii oraz dokładnego ich przygotowania przez szafarzy. Również Biskup zwraca uwagę na potrzebę dobrego przygotowania, zarówno ze strony głoszącego homilię jak i słuchaczy.

Jak wspomniano w punkcie drugim, Ojciec Święty zwraca się z apelem do duchownych, by głoszona homilia była ściśle powiązana z celebracją sakramentalną, co Biskup wyraził w stwierdzeniu, że liturgia jest naturalnym kontekstem homilii.

W swoich katechezach liturgicznych Biskup Siedlecki podkreślał, że homilia ma pomóc uczestnikom liturgii stanąć w prawdzie swego życia, w świetle usłyszanego słowa i wobec sprawowanego sakramentu, aby wejść w misterium zbawienia, które jest celebrowane właśnie w liturgii. Ojciec Święty pragnie, aby słowo głoszone w homilii było wsparciem dla życia Kościoła i jego członków. Ten sam cel homilii obecny jest w nauczaniu Biskupa. Twierdzi on, że homilia pomaga uczestnikom liturgii wejść w komunię z Jezusem Chrystusem. Komunia ta ma się wyrażać w codziennym życiu wspólnoty Kościoła i każdego z jej członków.

Jak więc widać z powyższych rozważań, występuje wiele punktów styecznych między nauczaniem Papieża i Biskupa Siedleckiego.